

***Social and Individual Spatial Mobility in Late Mediaval and Renaissance Croatia in European Context*, ed. Sabine Florence Fabijanec, Zrinka Novak and Zoran Ladić, Zagreb: Croatian Academy of Sciences and Arts, 2022., 342 str.**

Fenomen prostorne mobilnosti, kako društvenih grupa tako i individualaca na području današnje Hrvatske, u kasnom srednjem vijeku i renesansi još je uvijek nedovoljno poznat i historiografski obrađen, unatoč tome, kako zamjećuju urednici ove vrijedne edicije (*Preface*, 7 – 16), što postoji mnoštvo povijesnih izvora koji oslikavaju taj fenomen u navedenom razdoblju. Upravo je ovaj zbornik radova odgovor na taj nedostatak, ali i pokazatelj za daljnja istraživanja.

Sam je Zbornik, slijedeći interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup, podijeljen u više cjelina. Prva je cjelina naslovljena *The Political Side of Spatial Mobility* i započinje radom Gordana Ravančića *Control of Roads as a Feudal Manor Creation Strategy: The example of the Counts of Krk* (str. 19 – 35). Autor se unutar teorijskoga okvira Christallero-ve teorije središnjih (centralnih) mjesta bavi razvojem naselja na području pod vlašću Krčkih knezova. Autor zaključuje da je kontrola i razvoj trgovačkih putova i komunikacijske mreže bila barem jedna od ekspanzijskih strategija Krčkih knezova te sredstvo učvršćivanja moći, kako na lokalnoj razini tako i na razini Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Drugi je rad u ovoj cjelini članak Krešimira Regana *From Kozograd to Rome – The Voyages of Queen Catherine of Bosnia* (str. 37 – 58). Autor se bavi selidbom Katarine Kosače, potaknute osmanskim ugrozom. Naime, u jeku osmanske navale Katarina se nalazila u utvrdi Kozograd, no ubrzo je utočište našla u Dubrovniku, gdje je boravila do kraja listopada ili početka studenoga 1463. godine. Potom je boravila na obiteljskim posjedima u Hercegovini. Godine 1467. Katarina preko Šibenika odlazi do Ankone, a potom do Rima, gdje boravi do smrti 1478. godine.

Druga je cjelina naslovljena *The Religious side of Spatial Mobility* i također sadrži dva priloga. Prvi je rad Zorana Ladića i Ivana Šutića *Female Pilgrimages as a Testimony of the Improvement of the Social Position of Women in Istrian and Dalmatian Communes in the Medieval and Renaissance Period* (str. 61 – 92). Autori ukazuju na utjecaj fenomena religiozne pokretljivosti na poboljšanje društvenoga položaja žena u istočnojadranskim komunama srednjega i ranog novog vijeka na primjeru Zadra, Dubrovnika, Poreča i Raba. Zrinka Novak u radu *A Contribution to the Study of Spatial Mobility of the Inhabitants of Dalmatian Communes in the Early Modern Period. The Example of Rab in the Middle of the 16th Century* (str. 93 – 151) kvalitativnom i kvantitativnom analizom sačuvanih vrela oslikava migracijske procese na području rapske komune sredinom 16. stoljeća.

Naredna je cjelina naslovljena *Medieval and Renaissance Travelogues: Genres, Theory, Sources of Information*. Prvi rad te cjeline *Renaissance Ars apodemica – the First Theoretical Framework for Writing Travelogues* (str. 155 – 181) Irene Radej Miličić istražuje sadržajne i formalne poveznice europskih apodemičkih tekstova i hrvatskih latiniističkih putopisa 16. stoljeća. Autorica na temelju dvaju odabranih primjera zaključuje da apodemička teorija nije utjecala na hrvatske putopise. Maja Matasović u radu *In the Search*

of a Travel: Reading the Epic *De Vita Et Gestis Christi* by Jacob Bunić as a Travel Journal (str. 183 – 213) ukazuje na opise krajeva u epu *De vita et gestis Christi* Jakova Bunića, kao izvoru saznanja o itineraru Bunićevih putovanja dok je kao trgovac putovao Sredozemljem.

Prvi je rad u cjelini *The Almighty Sea: Safety, Cohabitation and Emotions on Board* prilog Krešimira Kužića *Safe Bays and Anchorages on the Croatian Coast of the Adriatic Sea According to Pilgrim Itineraries from the End of the Fourteenth until the Middle of the Seventeenth Century* (str. 217 – 264). Autor donosi analizu 46 hidrografskih objekata čiji se spomen nalazi u izvorima te na temelju njih određuje tri glavna longitudinalna plovidbena smjera jadranskom obalom. Sabine Florence Fabijanec u radu *Multiculturalism on the Adriatic. Transporter and Trade Travellers in the Adriatic (Fifteenth-Sixteenth Centuries)* (str. 265 – 290) analizom carinskih prijava donosi statističku obradu podataka podrijetla putnika i posade brodova koji plove u 15. i 16. stoljeću duž istočnojadranske obale. Posljednji je rad ove cjeline *Late-Fifteenth-Century Pilgrim Travelogues as Sources for Reconstructing the Emotional Landscapes Aboard Ships from Venice to the Holy Land* (str. 291 – 320) Mirka Sardelića u kojemu autor analizira prilike na brodovima koje se opisuju u hodočasničkih putopisima s gledišta povijesti emocija.

Posljednje poglavlje *How Medieval Croatian Scholars Discovered the World* sadrži samo jedan prilog naslovljen *Croats in Search of Knowledge: The Scholarly Voyages of Hermann of Dalmatia (c. 1105/1110 – after 1154)* (str. 323 – 339) autora akademika Franje Šanjeka i Branke Grbavac, u kojemu se ocrtava intelektualni i znanstveni razvoj Hermana Dalmatina u vrijeme njegova putovanja do Bagdada te boravka na Iberskom poluotoku.

Tema socijalne i individualne prostorne mobilnosti kasnosrednjovjekovnoga i renesansnog čovjeka nije iscrpljena ovim zbornikom te omogućuje daljnja istraživanja i produbljivanja spoznaja. Nadamo se da će ovaj zbornik kvalitetom priloga doprinijeti daljnjem izučavanju navedene tematike.

Marino Martinčević